

4. Макад Бенджамен М. Микро ЭВМ в образовании: опыт Кении/ М. Макад Бенджамен, Б. Рей // Перспективы. Вопросы образования. – 1988. N 4. – С.51-61.

The article discusses how the use of the game in English lessons in the younger class stimulates the process of learning the language, as well as what functions performs the game.

Keywords: game, listening, additive games, communicative function.

УДК 159.923.2:159.942.5(045)

Левицька К.В.
студентка IV курсу,
спеціальності 6.030103 «Практична психологія»
Мукачівський державний університет
Корнієнко І.О.
доктор психологічних наук, доцент
Мукачівський державний університет

КОПІНГ-ПОВЕДІНКА ОСІБ, ЩО ВТРАТИЛИ РОБОТУ

У статті розглянуто результати дослідження копінг-поведінки осіб, що втратили роботу. Розкрито зв'язок між опанувальною поведінкою та особистісними та мотиваційними факторами особистості. Здійснено порівняльний аналіз особливостей досліджуваних параметрів у чоловіків і жінок.

Ключові слова: копінг-поведінка, опанування, мотивація, безробіття.

В сучасних умовах людині доводиться зустрічатися з великою кількістю важких ситуацій, подолання яких здійснює вплив на подальше життя і нормальне функціонування особистості в соціумі. Однією з таких важких ситуацій є ситуація втрати роботи. Безробіття здійснює негативний вплив на фізичне, психічне здоров'я особистості, сімейні та міжособистісні відносини, має негативні наслідки у вигляді деструктивних форм поведінки, а також погіршення матеріального, професійного та соціального статусу особистості. В зв'язку з цим існує гостра необхідність в дослідженні даної проблеми та в розробці програм корекції, консультування, надання психологічної допомоги безробітним з ціллю оптимізації подолання ними даної кризи з найменшими

втратами, збереження психічного здоров'я і нормалізації соціального функціонування суб'єкта.

Необхідно відзначити, що в зарубіжній психології проблема безробіття успішно досліджується з початку ХХ століття. Крім того, у вивченні проблеми безробіття в зарубіжній психологічній науці виділено кілька наукових напрямків: інституційний (М. Яхода, П. Уорр, Д. Фрайер), когнітивно-мотиваційний (К. Фізер, Б. Вайнер, У. Дейріті, А. Голдсміт, Дж. Летек, Г. Прассія) і біографічний підходи (Д. Сьюпер, Г. Елдер, А. Каспі) [1].

У вітчизняній психологічній науці проблема безробіття досліджується відносно недавно, з початку 90-х років ХХ століття. Серед авторів, які займалися дослідженням ситуації втрати роботи можна назвати А.Н. Дьоміна, А.К. Осницького, Т.С. Чуйкову, Н.Б. Михайлову, А.А. Осіпову та деяких інших [1, 2, 3, 4].

У роботах зарубіжних і вітчизняних психологів виявлені негативні наслідки безробіття (М. Аргайл, Д. Фельдман, Н.Б. Михайлова, А.А. Осіпова і ін.), емоційні стани особистості в даній ситуації (Н.Б. Михайлова, Л.Пельцман, А.А. Осіпова), когнітивні оцінки ситуації безробіття (Н.Б. Михайлова, А.А. Осіпова, А.І. Приходько, Н. Фізер, Б. Вайнер, У. Дейріті, А. Голдсміт, Дж. Летек, Г. Прассія), роль роботи в життєдіяльності людини (М. Яхода, П. Уорр, Н. Фізер та ін.), а також вплив втрати роботи на побудову кар'єри (Д. Сьюпер, Г. Елдер, А. Каспі).

Разом з тим недостатньо вивченими залишаються питання, пов'язані зі специфікою індивідуальних способів подолання стресу, викликаного втратою роботи, а також – впливом якостей особистості на вибір стратегій подолання кризи безробіття. Метою даного дослідження було виявлення гендерних особливостей репертуару копінг-подедінки осіб, що втратили роботу.

Для досягнення цілей дослідження нами було використано певний діагностичний інструментарій, а саме: методика «Опитувальник діагностики копінг-стратегій (COPE-inventory)» (К. Карвера, Шейера, Вайнтрауба (адаптація Л.І. Дементій), тест «Визначення мотивації в роботі» (Фр. Герцберга), методика «16-факторний особистісний опитувальник» (Р.Б. Кеттелла).

У результаті аналізу отриманих даних ми змогли констатувати наступні результати: більшість безробітних обирають такі стратегії копінг-поведінки, як «Позитивне тлумачення і зростання» (90% опитуваних), «Ментальне відсторонення» (78%), «Активний копінг» (88%), «Прийняття» (70%), «Планування» (86%). Рідше використовуються такі стратегії копінг-поведінки, як: «Заперечення» (42%), «Поведінкове відсторонення» (34%), «Використання наркотичних та алкогольних речовин» (2%). Таким чином, можна сказати, що

більша частина безробітних демонструє активну, проблемно-орієнтовану копінг-поведінку, оскільки практично всі вибрані стратегії орієнтовані на вирішення або аналіз проблеми, а саме: позитивне тлумачення і зростання - витягнення користі з ситуації через особисте зростання або розгляд її в більш сприятливому світлі; активний копінг – дії, зусилля, спрямовані на те, щоб видалити або обійти джерело стресу; прийняття – визнання факту, що стресова ситуація сталася і вона реальна; планування – думки про те, як протистояти джерелу стресу, планувати спроби активного копіngu.

Рідко використовувані стратегії мають деструктивний характер, характеризуються втечею від вирішення проблеми. Ситуація безробіття в таких випадках є серйозним потрясінням і не сприяє пошуку вирішення проблеми працевлаштування.

Щодо мотивації в роботі слід зауважити, що в більшості безробітних переважають фінансові мотиви (X сер. = 21), які включають такі компоненти як: заробітна плата, регулярні грошові премії, інші грошові виплати. Найменше виражені визнання і винагорода (X сер. = 14,78) та кар'єра (X сер. = 14,56), що може свідчити про те, що люди не зацікавлені у можливому просуванні по службі, престижі, стабільності, можливості навчатися.

Описуючи особистісні якості безробітних, можемо зазначити наступне. Більшості безробітних притаманні такі особистісні якості як висока нормативність поведінки (X сер. = 8,26) та товариськість (X сер. = 8,26). Це свідчить про те, що їм притаманне осмислене додержання норм і правил поведінки, наполегливість у досягненні мети, точність, відповідальність, ділова спрямованість, а також уважність та доброта у стосунках. Найменш притаманним для безробітних виявився фактор «інтелект» (X сер. = 1,8). При низьких оцінках людина характеризується некомунікабельністю, замкнутістю, деякою ригідністю і суворістю в оцінці людей.

Кореляційний аналіз отриманих даних підтверджує існування прямого кореляційного зв'язку між копінг-стратегіями та особистісними факторами. За результатами кореляційного аналізу можна говорити, що такий особистісні фактори, як товариськість впливає на вибір копінг-стратегії «Гумор» ($R = 0.396$); нонконформізм детермінує стратегії копінг-поведінки «Заперечення» ($R = 0.376$) та «Придушення конкуруючої діяльності» ($R = 0.392$); мотивація в роботі «Відповідальність» впливає на вибір копінг-стратегії «Звернення до релігії» ($R = 0.361$).

За допомогою критерію U-Манна-Уїтні, було виявлено наступні статистично-значимі відмінності між групою чоловіків та жінок: «Фактор А (замкнутість – товариськість)», що свідчить про те, що рівень комунікабельності у чоловіків та жінок значно відрізняється; «Фактор Е

(підпорядкованість – домінантність)» говорить про відмінності у самовпевненості, незалежності в судженнях і поведінці; «Фактор Н (нерішучість – сміливість)» свідчить, що у двох групах прослідковуються відмінності реактивності на загрозу в соціальних ситуаціях та ступені активності в соціальних контактах; «F7», «F8» та «F12» показує відмінності в результатах першої групи від іншої, стосовно активної участі в релігійній діяльності, використання гумору, наркотичних речовин та алкоголю в якості стратегії копінг-поведінки.

Дане дослідження не вичерпує всіх аспектів опанувальної поведінки безробітних, хоча в загальному і стверджує, що особи, що втратили роботу жодним чином не мають ознаки зниженої конструктивності у наявному репертуарі копінг-поведінки. Це змушує нас зсувати пошуки можливих психологічних причин явища, коли певна категорія людей має постійні проблеми із працевлаштуванням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Демин А.Н. Теоретические подходы к проблеме безработицы в зарубежной психологии/ А.Н. Демин // Психологический журнал. – 2005. – Т.26, №4. – С. 20-29.
2. Михайлова Н.Б. Опыт психологического исследования ситуации безработицы / Н.Б. Михайлова // Психологический журнал. –1998. –Т. 19, №6. – С. 91-102.
3. Осипова А.А. Справочник психолога по работе в кризисных ситуациях/ А. А. Осипова. – Изд. 2-е. – Ростов на Дону: Феникс, 2006 – 315 с.
4. Осницкий А.К. Саморегуляция активности субъекта в ситуации потери работы/ А.К. Осницкий, Т.С. Чуйкова // Вопросы психологии. – 1999. – №1. – С. 92-104.

The results of coping behavior study of the unemployed persons have been discussed in the article. The connection between coping behavior, personal and motivational factors is revealed. The comparative analysis of the studied parameters with men and women has been carried out.

Key words: coping-behavior, coping repertoire, motivation, unemployment.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>